

KONGRESI, SIMPOZIJ, DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Josip Ipavec in njegov čas

Znanstveni simpozij. Ljubljana, 3. in 4. april 1998

Slovenci imamo razmeroma veliko skladateljev, vendar malokdo dosega tako popularnost kot pripadniki rodbine Ipavec. Njihova priljubljenost se napaja iz dveh virov. Na eni strani iz lepote in prijetnosti glasbe, na drugi strani pa iz njene narodnoprerebne naravnosti. Tako samospevi kot razne druge vokalne oblike in predvsem zbori so ena najbolj povednih vsebin slovenskega osamozaveščanja v 19. stoletju. Temu se tudi ni čuditi. Že šentjurski zdravnik Franc Ipavec je bil zaveden Slovenec in je 1848. leta podpisal peticijo za Združeno Slovenijo. Skupaj z dr. Štefanom Kočevarjem sta predstavljala v svetu vzhodno od Celja pa do slovensko-hrvaške meje tisti sloj slovenskih narodnjakov, ki nam je v vsem narodnem preporodu najbolj manjkal: narodnozavedno slovensko posvetno inteligenco. Prav potomstvo Franca Ipavca nam vzorčno kaže pomen neke trške ali meščanske rodbine za razvoj slovenske meščanske kulture.

Kadar zaslišimo priimek Ipavec, najprej pomislimo na brata Benamina (1829–1909) in Gustava (1831–1908), razmeroma malo pa jih ve, da sta imela še starejšega brata Lojzeta (1815–1849). Vsi trije so bili tako kot oče Franc zdravniki, po materi pa tudi glasbeniki in zlasti skladatelji. Josip Ipavec (1873–1921) »slovenski Mozart«, tudi zdravnik po osnovnem poklicu, je bil Gustavov sin in nedvomno glasbeni vrh naše najbolj znane glasbene rodbine. Njemu je bil posvečen mednarodni interdisciplinarni simpozij, ki sta ga ob izjemnem razumevanju in podpori vodstva ZRC SAZU, zlasti direktorja dr. Ota Lutharja osebno, organizirala dr. Primož Kuret in dr. Igor Grdina.

Interdisciplinarnost si večina organizatorjev slovenskih znanstvenih srečanj predstavlja kot skupno nastopanje predstavnikov različnih znanstvenih disciplin, ne pa skupne obravnave nekega problema. Simpozij o Josipu Ipavcu pa je bil resnično interdisciplinaren, saj so se istega vprašanja lotili literarni zgodovinarji, zgodovinarji, muzikologi, glasbeni poustvarjalci, kot sta dirigent in operni režiser, zdravnica ter farmacevt.

Svet umetnosti v času, ki mu je pripadal Josip Ipavec, je predstavil dr. Matjaž Kmecl. Čeprav se je naslonil pretežno na literaturo, je bil v njegovem nastopu poudarek na trenjih med romantiko in realizmom ter na vplivih naturalizma, realizma in modernizma. Državno-politične probleme istega obdobja v Avstro-Ogrski je obravnaval dr. Vasilij Melik. Zadržal se je na odmevih praznovanja madžarskega milenija in najbolj vidnih izrazih političnih razprtij. Zadnje je v okviru celotne Štajerske še posebno osvetlil dr. Janez Cvirn. Relativiziral je zlasti nemško-slovenske napetosti, ki vendar niso bile takšne, to dokazuje nenazadnje tudi Ipavčevo delovanje, kakršne nam skuša predstaviti takratno časopisje. Vsakdanje življenje slovenskih in nemških Štajercev je obstajalo tudi mimo politike.

V osebni in glasbeni svet Josipa Ipavca je prvi segel dr. Igor Grdina. Zadržal se je na njegovem mladostnem obdobju, zlasti na razmerah v očetovi hiši, ki so jo obiskovali tudi nekateri takratni vidnejši Gradčani iz glasbenega in medicinskega sveta. Seveda ni mogel tudi mimo njegovih prvih glasbenih začetkov. V hiši, kjer je vse dišalo po medicini in izvajalo v glasbi, je imel mladi Josip razmeroma malo možnosti samostojne izbire. Kljub temu pa so takratne slovenske, avstrijske in evropske razmere, zlasti zadnji dve, še kako vplivale na oblikovanje glasbenega nadebudneža. Dr. Primož Kuret je opozoril še na osebni delež skladateljev Aleksandra Zemlinskega, Oskarja Nedbala in Leoša Janačka. Njegova poglavitna ugotovitev je, da je Josip Ipavec presegel domače razmere, zato je večja priznanja doživel med neslovenci kot pa med rojaki.

Glede na dejstvo, da je bila Ipavčeva opera *Princesa Vrtoglavka* premierno izvedena šele 29. novembra 1997 v Mariboru, velike zasluge zato ima dr. Igor Grdina, so o tem glasbenem delu govorili dunajski muzikolog dr. Hartmut Krones, dirigent Simon Robinson in dramaturg krstne uprizoritve Pavel Mihelčič. Anglež Robinson je govoril o lomljenju odporov proti izvedbi domačih del pri Slovencih in izvajalskih problemih, Mihelčič je poudarjal izvrstno orkestracijo, Krones pa

glasbeno izraznost likov v opernem delu. Njegova ugotovitev, da so glasbena sredstva mojstrsko uporabljena za izražanje občutij, dopolnjuje mnenji obeh predhodnikov, da je bilo to operno delo predolgo zapostavljeno. Kot vzrok za to so pogosto navajali ponesrečen libreto daljne Čopove sorodnice Mare pl. Berksove. Naj na tem mestu dodamo, čeprav to ni v zvezi s simpozijem, da je to »pomankljivost« v slovenski izvedbi odpravil prav Igor Grdina s svojim prevodom libreta. Dr. Danilo Pokorn se je v sklopu obravnav odrskih del Josipa Ipavca zadržal pri doslej bolj znanem baletu *Možiček*, ki sodi med začetke baletne umetnosti pri Slovencih. Premiera je bila leta 1900 v Gradcu, izvedli pa so ga tudi v Olomoucu, Celovcu, Celju, Novem mestu, Trstu, Ljubljani in mogoče celo na Dunaju.

Samospeve Josipa Ipavca sta obravnavala nemški muzikolog dr. Peter Andraschke in njegova mariborska kolegica dr. Manica Špental. S svojimi spoznanji je presenetil zlasti prvi, ki je Ipavca postavil ob bok Robertu Schumanu in Roberlu Franzu. Njegovo zborovsko glasbo je obravnaval mag. Tomaž Faganel, ki je opozoril na dobro glasbeno izobraženost in izrazne sposobnosti skladatelja, kar pride do izraza zlasti pri njeni instrumentalni spremljavi.

Medicinsko plat skladateljevega delovanja sta predstavila dr. Zvonka Zupanič-Slavec in dr. Aleš Krbavčič. Predstojnica Inštituta za zgodovino medicine Ljubljanske medicinske fakultete, ki je slovenske zgodovinarje že nekajkrat prevzela s svojim znanjem in neprikrivano ženskostjo, je na podlagi ohranjene zdravniške knjige poudarila njegovo strokovnost v osnovnem poklicu in nadpovprečnost v okulistiki. Njena spoznanja je na podlagi istega vira dopolnil tudi farmacevt dr. Krbavčič.

Ob simpoziju je izšel tudi knjižni izbor samospenov Josipa Ipavca v redakciji dr. Danila Pokorna. Besedila so v nemškem originalu in slovenskem prevodu.

Slovenska muzikologija, ki je izjemno aktivna (v naši osrednji zgodovinski reviji nam doslej ni uspelo predstaviti vrste znanstvenih prireditev, ki jih je organiziral prof.dr. Edo Škulj s pomočjo Teološke fakultete), se že dolgo časa ne ukvarja zgolj z Gallusom. Strokovno je »obdelala« že vrsto ljudi, med katerimi bo poslej tudi Josip Ipavec. Če je stroka naredila svoje, pa ostaja vprašanje, kako smo mi pripravljeni sprejeti njena dognanja in jih vključiti v naše vedenje o sebi in preteklosti. Glede prvega dovolj pove dejstvo, da opere v Mariboru v času simpozija niso imeli na programu, kar je, milo rečeno, nekoliko prostaško. Zato puščamo ob strani vprašanje zvočnih posnetkov za širšo publiko. Glede preteklosti je želeti, da bomo ob vsem teoretičnem zavzemanju za antropološki pristop k zgodovini, znali to tudi izpeljati. Glasba, ki je eno najbolj elementarnih izraznih čustev, pri Slovencih pa tudi eden simbolov samobitnosti, je premalo zastopana v sintetičnih pregledih slovenske zgodovine. Upajmo, da bo Josip Ipavec poslej v njej ne le kot mojstrski uresničevalec svojih talentov, ne le kot veliki in pomembni Slovenec, ampak predvsem integralni del celostne slovenske podobe.

Že v uvodu smo poudarili velike zasluge ZRC SAZU in direktorja dr. Ota Lutharja osebno pri izvedbi simpozija, k čemur je treba dodati še zahvalo za pomoč ob natisu zbirke samospenov. Prepričani smo, da ta pomoč ni le sad spoznanja o pomembnosti simpozija in spoštovanja do njegovih organizatorjev in udeležencev, ampak tudi videnja humanističnih raziskav kot dela kulturnega poslanstva. Ta plat slovenskega humanizma je zadnja leta na Slovenskem skoraj povsem odsotna, za kar nosijo krivdo yuppies slovenske znanosti.

Stane Granda

Trideseta nacionalna konvencija Ameriškega združenja za napredek slavističnih študij

Boca Raton, Florida, 24.–27. septembra 1998

Letošnjega že tridesetega letnega zborovanja Ameriškega združenja za napredek slavističnih študij (American Association for the Advancement of Slavic Studies) se je, podobno kakor prejšnja leta, udeležilo skoraj tisoč tristo znanstvenikov in raziskovalcev (sociologov, zgodovinarjev,